

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

A PATRA SECȚIE

CAUZA NEDESCU ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

(cererea nr. 70035/10)

HOTĂRÂRE

STRASBOURG

16 ianuarie 2018

DEFINITIVĂ

16/04/2018

*Hotărârea a rămas definitivă în condițiile prevăzute la art. 44 § 2 din Convenție.
Poate suferi modificări de formă.*

În cauza Nedescu împotriva României,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a patra), reunită într-o cameră compusă din:

Ganna Yudkivska, *președinte*,

Vincent A. De Gaetano,

Paulo Pinto de Albuquerque,

Faris Vehabović,

Iulia Motoc,

Carlo Ranzoni,

Georges Ravarani, *judcători*,

și Marialena Tsirlī, *grefier de secție*,

după ce a deliberat în camera de consiliu, la 12 decembrie 2017,
pronunță prezenta hotărâre, adoptată la aceeași dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află cererea nr. 70035/10 îndreptată împotriva României, prin care doi resortisanți ai acestui stat, doamna Daniela Nedescu și domnul Călin Nedescu („reclamanții”) au sesizat Curtea la 26 noiembrie 2010, în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”).

2. Reclamanții au fost reprezentați de doamna Diana-Elena Dragomir, avocat în București. Guvernul român („Guvernul”) a fost reprezentat de agentul guvernamental, doamna Catrinel Brumar, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

3. Reclamanții au pretins că au suferit o încălcare a drepturilor protejate de art. 8 din Convenție, deoarece nu au fost în măsură să își folosească embrionii pentru a avea un alt copil, după ce embrionii respectivi au fost confiscați de organele de urmărire penală în 2010.

4. La 6 noiembrie 2012, cererea a fost comunicată Guvernului.

ÎN FAPT**I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI**

5. Prima reclamantă, doamna Daniela Nedescu, este căsătorită cu al doilea reclamant, domnul Călin Nedescu. Aceștia s-au născut în 1976 și locuiesc în București.

6. În 2008, reclamantii, care nu aveau copii, deși își doreau acest lucru, au decis să încerce metoda de reproducere umană asistată în cadrul unei clinici private, clinica S.

Clinica respectivă solicitase anterior Agenției Naționale de Transplant („ANT”), în conformitate cu cerințele legale, acordarea autorizației de funcționare ca bancă de țesuturi și celule umane și ca utilizator de țesuturi și celule umane, însă în 2008 cererea încă nu fusese aprobată.

7. În urma unei stimulări ovariene și a fertilizării *in vitro*, au fost obținuți șapte embrioni, din care trei au fost transferați imediat doamnei Nedescu, care a rămas însărcinată și a născut.

8. Ceilalți patru embrioni au fost crioprezervați și depozitați la clinica S. în noiembrie 2008, în perspectiva unei viitoare inseminări a doamnei Nedescu.

9. La 15 iulie 2009, procedura de obținere a autorizației solicitate de la ANT s-a încheiat și clinica S. a fost autorizată să își desfășoare activitatea ca un centru medical care putea funcționa ca bancă de material genetic.

10. La 24 iulie 2009, în urma unei anchete penale privind eliberarea autorizației menționate anterior, Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism de pe lângă Parchetul General (DIICOT) a închis clinica S., a confiscat întregul material genetic găsit, inclusiv embrionii reclamantilor, și l-a transferat la Institutul Național de Medicină Legală Mina Minovici (INML).

Embrionii reclamantilor și cei ai altor cupluri au fost păstrați în containere speciale. Fiecare container conținea flacoane diferite pentru fiecare set de embrioni.

11. Din procesul-verbal întocmit de DIICOT la 9 noiembrie 2009 reiese că au fost confiscați de clinica S. embrionii a peste 240 de familii.

La fel ca și în cazul altor pacienți ai clinicii, reclamantii nu au fost nici informați cu privire la măsura de confiscare, despre care au aflat din presă, nici consultați cu privire la transferul embrionilor confiscați de la clinica S. la INML.

12. La 13 martie 2010, reclamantii au solicitat DIICOT să le permită să își recupereze embrionii, deoarece doreau să efectueze o nouă procedură de reproducere asistată într-o altă clinică. Au subliniat că era extrem de important să primească rapid autorizația de recuperare a embrionilor, întrucât perioada de depozitare a acestora urma să expire în august 2010 și exista o procedură strictă de transfer.

13. La 30 martie 2010, DIICOT le-a permis reclamantilor să își recupereze embrionii direct de la INML. Aceștia trebuiau să fie însoțiți de un embriolog și să furnizeze un container special cu azot lichid.

14. La 21 iulie 2010, reclamantii au mers la INML însoțiți de un embriolog, însă nu li s-a permis să-și recupereze embrionii. În schimb, li s-a solicitat să furnizeze dovezi că ANT aprobase transferul în cauză.

15. Prin urmare, prima reclamantă a încercat, sub supravegherea unui medic specialist, să efectueze o nouă stimulare ovariană, în speranța că vor fi obținuți noi embrioni.

16. Cu toate acestea, la 18 august 2010, în cadrul tratamentului pentru menopauză prematură, a făcut obiectul unui examen medical, care a arătat că starea ei de sănătate nu îi permitea să se supună unui alte stimulări ovariene.

17. Reclamanții s-au constituit părți civile în cadrul procesului penal împotriva conducerii clinicii S. și a medicilor care profesau în cadrul acesteia sau care colaborau cu aceasta și au solicitat despăgubiri în temeiul dispozițiilor dreptului intern privind răspunderea civilă delictuală, pe motiv că nu fuseseră în măsură să utilizeze embrionii. Prin încheierea din 29 noiembrie 2010, acțiunea reclamanților a fost respinsă pentru lipsa calității procesuale, pe motiv că refuzul INML de a le permite să recupereze embrionii nu avea nicio legătură cu infracțiunile de care erau acuzate persoanele inculpate. Reclamanților li s-a indicat să formuleze o cerere de despăgubiri în fața unei instanțe civile.

18. Prin urmare, reclamanții au reluat demersurile de recuperare a embrionilor depozitați la INML, dar fără succes.

19. În noiembrie 2010, reclamanții au introdus o acțiune în fața Curții de Apel București împotriva ANT și a Ministerului Sănătății, solicitând ca ANT să autorizeze transferul embrionilor la o clinică autorizată, în România sau în străinătate, unde doamna Nedescu putea încerca să rămână din nou însărcinată.

20. La 12 decembrie 2010, doamna Nedescu a fost supusă unui alt control medical, care a condus la aceleași concluzii ca la 18 august 2010.

21. La 13 decembrie 2010, ANT i-a informat pe reclamanți că refuză să aprobe transferul embrionilor. A afirmat că DIICOT a transferat embrionii la INML în mod ilegal, având în vedere că institutul nu obținuse autorizația necesară pentru a funcționa ca o bancă de țesuturi și celule. În plus, dispozițiile Codului de procedură penală invocate de DIICOT nu prevedeau nicio garanție privind siguranța embrionilor depozitați la INML.

22. La ședința de judecată din 22 martie 2011, reclamanții au solicitat curții de apel să dispună transferul embrionilor de la INML la o clinică privată aleasă de ei, cu sediul în Sibiu, clinica P., care era autorizată să desfășoare activități de reproducere asistată și să funcționeze ca bancă de material genetic.

23. Cererea reclamanților a fost respinsă în aceeași zi. Instanța s-a întemeiat pe dispozițiile art. 148 alin. (4) și (5) din Legea privind reforma în domeniul sănătății. A constatat că refuzul ANT de a autoriza transferul embrionilor a fost legal, deoarece nici clinica S., nici INML nu fuseseră acreditate sau autorizate să funcționeze ca bănci de material genetic, iar transferul materialului genetic putea fi realizat numai între instituții autorizate să funcționeze ca bănci de depozitare.

24. Reclamanții au declarat recurs împotriva acestei hotărâri în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție.

25. La 12 octombrie 2011, DIICOT a numit un spital public, spitalul P.S., în calitate de custode legal al tuturor embrionilor, inclusiv al celor aparținând reclamanților.

Transferul embrionilor la noul custode a avut loc la 19 octombrie 2011. Conform unui proces-verbal întocmit de către autoritățile judiciare cu această ocazie, doamna A. M., medicul spitalului P.S., care a recepționat transportul de embrioni, a întocmit o declarație de declinare a răspunderii potrivit căreia materialele genetice enumerate în inventarul care însoțea embrionii au fost primite fără nicio verificare prealabilă a flacoanelor, nu a avut posibilitatea să verifice fiecare element în parte din cauza absenței embriologului care participase la congelarea inițială, precum și că procedurile utilizate la acel moment erau diferite de cele folosite de primul custode.

26. La 20 decembrie 2011, Înalta Curte de Casație și Justiție a admis recursul declarat împotriva hotărârii din 22 martie 2011 și a dispus ca ANT să pună în executare decizia procurorului de restituire a embrionilor, prin autorizarea transferului acestora de la INML la o clinică autorizată sau un spital autorizat, la alegerea reclamanților, din România sau din străinătate.

A reținut, în primul rând, că ANT, care funcționa ca instituție în subordinea Ministerului Sănătății, a fost informată în mod corespunzător cu privire la decizia organelor de anchetă de a depozita la INML materialele confiscate de la clinica S. și, în al doilea rând, că Ministerul Sănătății a semnat, împreună cu organele de anchetă, procesul-verbal întocmit la finalul procedurii de transfer al embrionilor la INML.

A hotărât că, în măsura în care sarcina ANT consta în coordonarea activităților de obținere, prelucrare, conservare, stocare, autorizare și distribuire de țesuturi și celule umane în România, nu a existat niciun temei legal pentru ingerința acesteia în punerea în executare a deciziei procurorului de restituire a embrionilor către reclamanți.

În continuare, Înalta Curte a invocat observațiile prezentate în fața Curții de către Guvern în cauza *Knecht împotriva României* (nr. 10048/10, 2 octombrie 2012), din care se poate constata că organele de anchetă au autorizat-o pe doamna Knecht să își recupereze embrionii de la INML, precum și că Guvernul a apreciat că doamna Knecht obținuse legal dreptul de a asigura transferul lor la o clinică autorizată. Înalta Curte a subliniat că embrionii domnului și doamnei Nedescu fuseseră depozitați în același container cu cei ai doamnei Knecht. Prin urmare, nimic nu îi împiedica să aranjeze transferul embrionilor acestora la un spital sau o clinică autorizată, la alegerea lor, din România sau din străinătate.

În cele din urmă, instanța a obligat ANT la plata către reclamanți a sumei de 4 000 de lei românești (RON) reprezentând cheltuieli de judecată.

27. La 26 martie 2012, DIICOT i-a informat pe reclamanți că procurorul a numit spitalul P.S. noul custode legal al embrionilor acestora. Prin urmare,

aceștia trebuiau să stabilească de comun acord cu instituția respectivă data efectuării transferului, cu scopul de a-și recupera embrionii.

28. Reclamanții au contactat spitalul P.S., care i-a informat, la 27 septembrie 2012, că puteau să își recupereze embrionii numai în cazul în care veneau însoțiți de un reprezentant al ANT, un embriolog de la clinica S., în care fuseseră depozitați inițial embrionii, și un reprezentant al DIICOT.

29. La 1 noiembrie 2012, spitalul P.S. i-a informat pe reclamanți că, pentru a-și recupera embrionii, trebuiau să convină asupra unei date, să obțină un document de autorizare din partea ANT, să asigure prezența unui specialist în embriologie acreditat și să furnizeze un container special cu azot lichid de la o societate de transport acreditată.

30. La 12 noiembrie 2012, ca răspuns la o solicitare din partea reclamanților, conducerea spitalului P.S. i-a informat că nu putea să transfere restul embrionilor doamnei Nedescu, deoarece spitalul fusese desemnat drept custode numai de DIICOT. Totuși, reclamanții puteau încerca să obțină noi embrioni în spital, care puteau fi ulterior transferați acesteia.

31. Prin scrisoarea din 7 ianuarie 2013 adresată Agentului guvernamental, un reprezentant al spitalului P.S. a reiterat faptul că embrionii puteau fi recuperați numai după obținerea aprobării prealabile din partea ANT și că era necesar să fie prezenți un embriolog de la clinica S. și un reprezentant al DIICOT.

De asemenea, a declarat că nu își asumă nicio răspundere pentru identificarea, calitatea și viabilitatea embrionilor congelați care au fost depozitați la INML, întrucât DIICOT nu a organizat nicio identificare individuală atunci când au fost transferați embrionii. Prin urmare, conducerea spitalului putea doar să presupună că embrionii familiei Nedescu se aflau printre cei care i-au fost transferați. Conducerea spitalului a reiterat faptul că INML nu avea autorizația de funcționare ca bancă de material genetic (bancă de țesuturi și celule).

De asemenea, spitalul nu avea doar sarcina de a pune în aplicare decizia DIICOT de a le permite reclamanților să ridice embrionii și de a asigura respectarea condițiilor ridicării acestora, și anume în prezența unui embriolog și cu asigurarea unui container cu azot lichid. De asemenea, acesta trebuia să respecte legislația relevantă privind ridicarea și transferul de material genetic și condițiile stabilite de către ANT în Decizia nr. 5 din 3 iunie 2011.

De asemenea, reprezentantul spitalului a declarat că embrionii existenți puteau fi transferați mamei în cadrul spitalului, dar că procedura nu va fi realizată de medicii spitalului, deoarece aceștia nu își puteau asuma răspunderea pentru calitatea embrionilor. Cu toate acestea, era de preferat ca un astfel de transfer să fie realizat în altă parte.

32. La 16 ianuarie 2013, reclamanții au solicitat DIICOT să fie numiți custozi ai propriilor embrioni. Aceștia au precizat că sunt în măsură să suporte costurile pe care le presupune calitatea de custode.

Un procuror DIICOT l-a informat telefonic pe avocatul reclamantilor că cererea fusese respinsă.

Prin scrisoarea din 18 aprilie 2013, adresată Agentului guvernamental, procurorul-șef al DIICOT a afirmat că numirea reclamantilor drept custozi presupunea cheltuieli foarte mari și că organismele judiciare implicate nu aveau competența de a adopta o astfel de decizie. În orice caz, „nu a fost identificată până în prezent nicio formulă care să permită un consens în rândul tuturor părților implicate”.

33. În urma anchetei penale privind clinica S. (a se vedea supra, pct. 10), la 21 octombrie 2014, Înalta Curte de Casație și Justiție i-a condamnat pe managerii și proprietarul clinicii, precum și pe directorul de la acea vreme al ANT pentru constituire a unui grup infracțional organizat. Au fost aplicate mai multe pedepse cu închisoarea.

II. DREPTUL INTERN RELEVANT

A. Legea privind reforma în domeniul sănătății (Legea nr. 95/2006)

34. Legea este împărțită în șaptesprezece titluri, care acoperă o gamă largă de subiecte specifice sănătății publice. Titlul VI conține dispoziții referitoare la efectuarea prelevării și transplantului de organe, țesuturi și celule de origine umană în scop terapeutic, donatori de organe, țesuturi și celule de origine umană, donarea și transplantul acestora, precum și finanțarea activității de transplant. Legea transpune în legislația națională Directiva 2004/23/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 31 martie 2004 privind stabilirea standardelor de calitate și securitate pentru donarea, obținerea, controlul, prelucrarea, conservarea, stocarea și distribuirea țesuturilor și a celulelor umane.

35. Art. 143 prevede că ANT îi revin „coordonarea, supravegherea, aprobarea și implementarea oricăror dispoziții privind activitatea de transplant”.

36. Alineatele relevante ale art. 148, care se referă în principal la prelevarea și transplantul de țesuturi și celule de la persoane decedate, prevăd următoarele:

„(4) Țesuturile și celulele de origine umană prelevate pot fi utilizate imediat pentru transplant sau pot fi procesate și depozitate în băncile de țesuturi și celule, acreditate sau agreate de ANT.

(5) Transplantul de țesuturi sau celule de origine umană se efectuează numai din băncile acreditate sau agreate de ANT [...]”

Conform alin. (9), introducerea sau scoaterea din țară de țesuturi și celule (de origine umană) se face numai pe baza autorizației speciale emise de ANT, după modelul prevăzut în anexa nr. 7 (autorizația de export de țesuturi și

celule recoltate de la donatori decedați), respectiv anexa nr. 9 (autorizația de import), conform legislației vamale relevante.

B. Ordinele ministrului sănătății publice nr. 1225 din 1 iulie 2008 și nr. 1009 din 6 iulie 2010

37. Ordinele respective enumeră o serie de instituții, inclusiv clinica P. din Sibiu, care erau acreditate pentru activitatea de bănci de țesuturi și celule umane și de utilizatori de țesuturi și celule umane, dar nici clinica S., nici INML nu erau incluse în listă.

C. Decizia ANT nr. 5 din 3 iunie 2011

38. Decizia are următorul cuprins:

Art. 1

„Începând cu data prezentei decizii, transferul de material biologic pe teritoriul României între clinici autorizate și acreditate prin lege trebuie să fie efectuat în strictă conformitate cu următoarele specificații:

- procedura de congelare și conservare a embrionilor;
- metoda de congelare utilizată: vitrificarea și congelarea treptată;
- echipamentul de congelare și numele producătorului;
- în cazul în care a fost pregătit un echipament de congelare, componentele și proporțiile exacte utilizate în procesul de pregătire;
- stadiul de dezvoltare a embrionilor la momentul congelării;
- documente care permit identificarea embrionilor și poziția lor în containerul de transport;
- documente care dovedesc dreptul de proprietate asupra embrionilor;
- documente care dovedesc faptul că păstrarea embrionilor în banca de celule nu prezintă un pericol de contaminare (cu alte cuvinte, rezultatele testelor medicale efectuate de cuplu în timpul tratamentului de fertilizare in vitro);
- condițiile de depozitare a embrionilor (cu dovezi corespunzătoare, de exemplu, grafice de monitorizare a temperaturii).

Art. 2

„Toate instituțiile medicale publice și private trebuie să pună în aplicare dispozițiile prezentei decizii.”

D. Codul penal român

39. Art. 118, în vigoare până în 2014, se citește după cum urmează:

„Sunt supuse confiscării speciale:

- a) bunurile produse prin săvârșirea faptei prevăzute de legea penală;
- b) bunurile care au fost folosite, în orice mod, la săvârșirea unei infracțiuni, dacă sunt ale infractorului sau dacă, aparținând altei persoane, aceasta a cunoscut scopul folosirii lor [...];
- c) bunurile produse, modificate sau adaptate în scopul săvârșirii unei infracțiuni, dacă au fost utilizate la comiterea acesteia și dacă sunt ale infractorului. Când bunurile aparțin altei persoane confiscarea se dispune dacă producerea, modificarea sau adaptarea a fost efectuată de proprietar ori de infractor cu știința proprietarului;
[...]
- e) bunurile dobândite prin săvârșirea faptei prevăzute de legea penală, dacă nu sunt restituite persoanei vătămate și în măsura în care nu servesc la despăgubirea acesteia;
- f) bunurile a căror deținere este interzisă de lege.
[...]"

E. Codul român de procedură penală

40. Părțile relevante ale codului, în vigoare la momentul faptelor, în iunie 2009, referitoare la procedura privind confiscarea bunurilor în cursul procesului penal, se citesc astfel:

Art. 163

„Măsurile asigurătorii se iau în cursul procesului penal de procuror sau de instanța de judecată și constau în indisponibilizarea, prin instituirea unui sechestrul, a bunurilor mobile și imobile, în vederea confiscării speciale, a reparării pagubei produse prin infracțiune, precum și pentru garantarea executării pedepsei amenzii.

Măsurile asigurătorii în vederea reparării pagubei se pot lua asupra bunurilor învinutului sau inculpatului și ale persoanei responsabile civilmente, până la concurența valorii probabile a pagubei.

Măsurile asigurătorii pentru garantarea executării pedepsei amenzii se iau numai asupra bunurilor învinutului sau inculpatului.

[...]"

Art. 165

„Organul care procedează la aplicarea sechestrului este obligat să identifice și să evalueze bunurile sechestrate, putând recurge în caz de necesitate și la experți.

Bunurile perisabile, obiectele din metale sau pietre prețioase [...] obiectele de artă [...], precum și sumele de bani care fac obiectul sechestrului, vor fi ridicate în mod obligatoriu.

[...]

Dacă există pericol de înstrăinare, celelalte bunuri mobile sechestrate vor fi puse sub sigiliu sau ridicate, putându-se numi un custode.”

Art. 166

„Organul care aplică sechestrul încheie proces-verbal despre toate actele efectuate potrivit art. 165, descriind amănunțit bunurile sechestrate, cu indicarea valorii lor [...] De asemenea, se consemnează obiecțiile părților sau ale altor persoane interesate.
[...].”

Art. 168

„În contra măsurii asigurătorii luate și a modului de aducere la îndeplinire a acesteia, învinuitul sau inculpatul, partea responsabilă civilmente, precum și orice altă persoană interesată se pot plânde procurorului sau instanței de judecată, în orice fază a procesului penal.

Hotărârea instanței de judecată poate fi atacată separat cu recurs. Recursul nu suspendă executarea.

După soluționarea definitivă a procesului penal, dacă nu s-a făcut plângere împotriva aducerii la îndeplinire a măsurii asigurătorii, se poate face contestație potrivit legii civile.”

Art. 169

„Dacă procurorul sau instanța de judecată constată că lucrurile ridicate de la învinuit ori inculpat, sau de la orice persoană care le-a primit spre a le păstra, sunt proprietatea persoanei vătămate ori au fost luate pe nedrept din posesia sau deținerea sa, dispune restituirea acestor lucruri persoanei vătămate. Orice altă persoană care pretinde un drept asupra lucrurilor ridicate poate cere, potrivit dispozițiilor art. 168, stabilirea acestui drept și restituirea.

Restituirea lucrurilor ridicate are loc numai dacă prin aceasta nu se stingherește aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei și cu obligația pentru cel căruiia îi sunt restituite să le păstreze până la rămânerea definitivă a hotărârii.”

III. DOCUMENTELE CONSILIULUI EUROPEI

A. Recomandarea 1046 (1986) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind utilizarea embrionilor și fetoșilor umani în scopuri de diagnosticare, terapeutice, științifice, industriale și comerciale

41. Părțile relevante ale Recomandării se citesc după cum urmează:

„[...] 5. [Adunarea Parlamentară,] considerând că, din momentul fecundării ovulului, viața umană se dezvoltă în mod continuu, astfel că nu este posibil să se facă o distincție clară în cursul primelor faze (embrionare) de dezvoltare, impunându-se o definiție a statutului biologic al embrionului;

6. Conștientă de faptul că, în urma progresului, condiția juridică a embrionului și a fetoșului a devenit deosebit de precară, iar statutul juridic al acestora nu este în prezent reglementat prin lege;

7. Conștientă de faptul că nu există dispoziții corespunzătoare privind utilizarea embrionilor și a fetoșilor vii sau morți;

8. Având convingerea că, în fața progresului științific care permite intervenția, încă din momentul fertilizării, asupra vieții umane în curs de dezvoltare, este urgentă stabilirea gradului său de protecție juridică;

9. Ținând seama de diversitatea opiniilor exprimate în plan etic cu privire la utilizarea embrionilor sau fetoșilor, ori a țesuturilor provenite de la aceștia, și de conflictele de valori pe care le provoacă;

10. Considerând că embrionii și fetoșii umani trebuie să beneficieze în orice împrejurare de respectul cuvenit demnității umane [...]"

Convenția Consiliului Europei privind drepturile omului și biomedicina („Convenția de la Oviedo”) din 4 aprilie 1997

42. Părțile relevante ale Convenției de la Oviedo se citesc astfel:

Articolul 2 – Întâietatea ființei umane

„Interesul și binele ființei umane trebuie să primeze asupra interesului unic al societății sau al științei.”

Articolul 18 – Cercetarea pe embrioni în vitro

„1. Atunci când cercetarea pe embrioni în vitro este permisă de lege, aceasta va asigura o protecție adecvată a embrionului.

2. Este interzisă crearea de embrioni umani în scopuri de cercetare.”

Articolul 27 – Protecția mai largă

„Niciuna dintre dispozițiile prezentei convenții nu va fi interpretată ca o limitare sau o afectare în vreun alt mod a posibilității ca o parte să acorde o protecție mai largă față de aplicațiile biologiei și medicinei decât cea stipulată în prezenta convenție.”

IV. INSTRUMENTE ALE UNIUNII EUROPENE

43. Părțile relevante ale Directivei 2004/23/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 31 martie 2004 privind stabilirea standardelor de calitate și securitate pentru donarea, obținerea, controlul, prelucrarea, conservarea, stocarea și distribuirea țesuturilor și a celulelor umane prevăd următoarele:

„(2) Disponibilitatea țesuturilor și a celulelor umane folosite în scopuri terapeutice depinde de cetățenii Comunității care sunt dispuși să le doneze. Pentru a proteja sănătatea publică și pentru a preveni transmiterea bolilor infecțioase prin țesuturi și celule, trebuie luate toate măsurile de securitate necesare la donarea, obținerea, controlul, prelucrarea, conservarea, stocarea, distribuirea și utilizarea acestora.

[...]

(7) Prezenta directivă trebuie, de asemenea, să se aplice țesuturilor și celulelor, inclusiv celulelor stem hematopoietice din sângele periferic, din cordonul ombilical (sânge) și din măduva osoasă, celulelor reproductive (ovule, spermatozoizi), țesuturilor și celulelor fetale și celulelor stem adulte și embrionare.

[...]

(13) Donarea, obținerea, controlul, prelucrarea, conservarea, stocarea și distribuirea țesuturilor umane și a celulelor destinate utilizării la om trebuie să respecte standarde ridicate de calitate și de securitate în vederea asigurării unui nivel înalt de protecție a sănătății în Comunitate. Prezenta directivă trebuie să stabilească standarde pentru fiecare etapă a procesului de utilizare a țesuturilor și a celulelor umane.

[...]

(16) Țesuturile și celulele folosite în scopuri terapeutice alogene pot fi obținute atât de la donatori vii, cât și de la donatori decedați. [...]

(20) Orice unitate poate fi acreditată ca bancă de țesuturi și de celule, în cazul în care îndeplinește standardele.

[...]

(25) În statele membre trebuie instituit un sistem de acreditare a băncilor de țesuturi și un sistem de notificare a efectelor și a reacțiilor adverse legate de obținerea, controlul, prelucrarea, conservarea, stocarea și distribuirea țesuturilor și a celulelor umane.

[...]

(28) Trebuie instituit un sistem adecvat care să asigure trasabilitatea celulelor și a țesuturilor umane. Acesta va permite, de asemenea, verificarea respectării standardelor de calitate și de securitate. Trasabilitatea trebuie asigurată prin intermediul unor proceduri precise de identificare a substanței, donatorului, receptorului, băncii de țesuturi și laboratorului, precum și prin arhivarea dosarelor și pe baza unui sistem adecvat de etichetare.

[...]

Articolul 5 – Supravegherea obținerii țesuturilor și a celulelor umane

(1) Statele membre asigură că obținerea și controlul țesuturilor și al celulelor sunt realizate de către persoane care dispun de formare și de experiență adecvată și că au loc în condiții acreditate, desemnate sau agreate în acest sens de autoritatea sau autoritățile competente.

[...]

Articolul 6 – Acreditarea, desemnarea sau autorizarea centrelor de țesuturi și a procedurilor de preparare a țesuturilor și a celulelor

(1) Statele membre se asigură că toate centrele de țesuturi în care se desfășoară activități de testare, prelucrare, conservare, stocare sau distribuire de țesuturi și de celule umane destinate utilizării la om sunt acreditate, desemnate sau autorizate de autoritatea competentă în vederea desfășurării activităților respective.

[...]

(4) Autoritatea sau autoritățile competente pot suspenda sau pot retrage acreditarea, desemnarea sau autorizația unui centru de țesuturi sau a unui procedeu de preparare a țesuturilor și a celulelor în cazul în care inspecțiile sau măsurile de control demonstrează că centrul sau procedeuul respectiv nu îndeplinește cerințele prevăzute de prezenta directivă.

[...]

Articolul 8 – Trasabilitatea

(1) Statele membre garantează trasabilitatea de la donator la receptor și invers a tuturor țesuturilor și celulelor obținute, prelucrate, stocate sau distribuite pe teritoriul lor. Cerința de trasabilitate se aplică și tuturor datelor pertinente privind produsele și materialele care vin în contact cu aceste țesuturi și celule.

(2) Statele membre asigură instituirea unui sistem de identificare a donatorului în cadrul căruia este atribuit un cod unic fiecărei donări și fiecăruia dintre produsele asociate acesteia.

(3) Toate țesuturile și celulele trebuie identificate cu ajutorul unei etichete conținând informații sau referințe care permit stabilirea unei legături cu informațiile menționate la articolul 28 literele (f) și (h).

(4) Centrele de țesuturi păstrează datele necesare pentru a garanta trasabilitatea în toate etapele.

[...]

Articolul 10 – Registrul centrelor de țesuturi și obligațiile de raportare

(1) Centrele de țesuturi păstrează înregistrări privind activitățile lor, inclusiv privind tipurile și cantitățile de țesuturi și/sau de celule obținute, controlate, conservate, prelucrate, stocate și distribuite sau utilizate în orice alt mod, precum și privind originea și destinația țesuturilor și a celulelor destinate utilizării la oameni, în conformitate cu cerințele menționate la articolul 28 litera (f). [...]

(2) Autoritatea sau autoritățile competente instituie și țin un registru al centrelor de țesuturi, accesibil publicului, în care sunt precizate activitățile pentru care a fost acreditat, desemnat sau autorizat fiecare centru.

[...]

CAPITOLUL III SELECTAREA ȘI EVALUAREA DONATORILOR

Articolul 12 – Principiile care reglementează donarea de țesuturi și de celule

(1) Statele membre depun eforturi pentru a asigura donări voluntare și neremunerate de țesuturi și de celule.

Donatorii pot primi o indemnizație care se limitează strict la acoperirea cheltuielilor și a inconvenientelor legate de donare. În acest caz, statele membre definesc condițiile în care se pot acorda aceste indemnizații.

[...]

Articolul 13 – Consimțământul

(1) Obținerea de țesuturi sau de celule umane este autorizată numai în cazul în care sunt îndeplinite toate cerințele obligatorii legate de consimțământ sau de autorizare în vigoare în statul membru.

[...]

Articolul 15 – Selectarea, evaluarea și obținerea

(1) Activitățile legate de obținerea de țesuturi se realizează astfel încât evaluarea și selectarea donatorului să se realizeze în conformitate cu cerințele prevăzute la articolul

28 literele (d) și (e), iar țesuturile și celulele să fie obținute, ambalate și transportate în conformitate cu cerințele prevăzute la articolul 8 litera (f).

[...]

CAPITOLUL IV DISPOZIȚII PRIVIND CALITATEA ȘI SECURITATEA ȚESUTURILOR ȘI A CELULELOR

Articolul 16 – Gestionarea calității

(1) Statele membre iau toate măsurile necesare pentru a garanta că fiecare centru de țesuturi instituie și actualizează un sistem de calitate bazat pe principiile bunelor practici.

[...]

(3) Centrele de țesuturi iau toate măsurile necesare pentru a se asigura că sistemul de calitate include cel puțin următoarea documentație:

- proceduri de funcționare standard;
- linii directoare;
- manuale de formare și de referință;
- formularele de raportare;
- date privind donatorul;
- informații privind destinația finală a țesuturilor și a celulelor.

(4) Centrele de țesuturi iau toate măsurile necesare pentru ca aceste documente să fie disponibile în vederea realizării inspecțiilor de către autoritatea sau autoritățile competente.

(5) Centrele de țesuturi păstrează datele necesare pentru a asigura trasabilitatea în conformitate cu articolul 8.

Articolul 19 – Recepționarea țesuturilor și a celulelor

(1) Centrele de țesuturi se asigură că toate donările de țesuturi și de celule umane fac obiectul testelor în conformitate cu cerințele prevăzute la articolul 28 litera (e) și că selectarea și acceptarea țesuturilor îndeplinește cerințele prevăzute la articolul 28 litera (f).

[...]

(3) Centrele de țesuturi verifică și înregistrează faptul că ambalajul țesuturilor și al celulelor umane primite este conform cu cerințele menționate la articolul 28 litera (f). Toate țesuturile și celulele care nu îndeplinesc dispozițiile respective se îndepărtează.

[...]

(5) Centrele de țesuturi se asigură că țesuturile și celulele umane sunt întotdeauna identificate corect. Fiecărei livrări sau fiecărui lot de țesuturi sau de celule i se atribuie un cod de identificare în conformitate cu articolul 8.

(6) Țesuturile și celulele sunt ținute în carantină până la îndeplinirea cerințelor privind examinarea și informarea donatorului în conformitate cu articolul 15.

Articolul 21 – Condițiile de stocare a țesuturilor și a celulelor

(1) Centrele de țesuturi se asigură că toate procedurile legate de stocarea țesuturilor și a celulelor sunt documentate în cadrul procedurilor de funcționare standard, iar condițiile de stocare respectă cerințele prevăzute la articolul 28 litera (h).

(2) Centrele de țesuturi se asigură că toate procesele de stocare se derulează în condiții controlate.

(3) Centrele de țesuturi instituie și aplică proceduri de control pentru zonele de ambalare și de stocare, pentru a preveni apariția oricărei situații care ar putea aduce atingere funcționalității sau integrității țesuturilor și a celulelor.

[...]

(5) Statele membre se asigură că centrele de țesuturi au instituit acorduri și proceduri care garantează că în eventualitatea încetării activității din orice motiv, țesuturile și celulele stocate sunt transferate altor centre de țesuturi sau altor unități acreditate, desemnate sau autorizate în conformitate cu articolul 6, fără a aduce atingere legislației statelor membre privind utilizarea donărilor de țesuturi sau de celule, pe baza consimțământului aferent.”

44. Dispozițiile relevante din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (2007/C 303/01) sunt redactate după cum urmează:

Articolul 1 – Demnitatea umană

„Demnitatea umană este inviolabilă. Aceasta trebuie respectată și protejată.”

Articolul 7 – Respectarea vieții private și de familie

„Orice persoană are dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a secretului comunicațiilor.”

45. În hotărârea din 18 octombrie 2011 (C-34/10 *Oliver Brüstle împotriva Greenpeace e.V.*), Curtea de Justiție a Uniunii Europene („CJUE”) a clarificat definiția juridică a noțiunii de „embrion uman”: „orice ovul uman încă din stadiul fecundării, orice ovul uman nefecundat în care a fost implantat nucleul unei celule umane mature și orice ovul uman nefecundat care, prin partenogeneză, a fost stimulat să se dividă și să se dezvolte”. CJUE a hotărât, în continuare, că articolul 6 alineatul (2) litera c) din Directiva 98/44 exclude caracterul brevetabil al unei invenții în cazul în care contribuția la progresul tehnic care face obiectul cererii de brevet presupune distrugerea prealabilă a unor embrioni umani. Avocatul general Yves Bot a reamintit, în concluziile sale prezentate la 10 martie 2011 cu privire la acest aspect, că „Directiva 98/44 [...] interzice brevetarea corpului uman, în diversele sale stadii de formare și de dezvoltare, inclusiv a celulelor germinale” și a afirmat că „demnitatea umană este un principiu care trebuie să fie aplicat nu numai persoanei umane existente, copilului născut, ci și corpului uman încă din primul stadiu al dezvoltării sale, respectiv din stadiul fecundării.” (pct. 96).

V. ALTE INSTRUMENTE INTERNAȚIONALE

46. Părțile relevante din Declarația universală asupra bioeticii și drepturilor omului, adoptată de Conferința Generală a UNESCO la 19 octombrie 2005, prevăd următoarele:

„Conferința Generală,

[...]

Recunoscând că, pe baza libertății științei și cercetării, progresele științifice și tehnologice au fost și pot fi deosebit de benefice pentru omenire, în special în ceea ce privește creșterea speranței de viață și îmbunătățirea calității vieții, și subliniind că aceste progrese ar trebui să aibă întotdeauna ca scop promovarea bunăstării persoanelor, familiilor, grupurilor sau comunităților și omenirii în ansamblu, în cadrul recunoașterii demnității ființei umane și respectării universale și efective a drepturilor omului și libertăților fundamentale,

[...]

Recunoscând, de asemenea, că deciziile cu privire la aspectele etice ale medicinei, științelor vieții și tehnologiilor conexe pot avea un impact asupra persoanelor, familiilor, grupurilor sau comunităților și omenirii în ansamblu,

[...]

Proclamă principiile care urmează și adoptă prezenta Declarație.

[...]

Principii

În cadrul domeniului de aplicare al prezentei Declarații, următoarele principii trebuie să fie respectate de către cei cărora li se adresează, în deciziile sau practicile adoptate sau puse în aplicare de aceștia.

Articolul 3 – Demnitatea umană și drepturile omului

1. Demnitatea umană, drepturile omului și libertățile fundamentale trebuie să fie pe deplin respectate.

2. Interesele și bunăstarea individuală ar trebui să aibă prioritate față de interesul unic al științei sau al societății.

[...]”

ÎN DREPT

I. DOMENIUL DE APLICARE A CERERII

47. În cererea lor, reclamantii au precizat că își rezervă dreptul de a formula o plângere în temeiul art. 2 din Convenție referitoare la o încălcare a dreptului la viață, dacă embrionii nu vor mai fi viabili din cauza actelor autorităților.

48. Curtea observă că reclamanții nu au formulat ulterior nicio plângere privind încălcarea dreptului la viață în temeiul art. 2 din Convenție, nu au furnizat nicio informație cu privire la viabilitatea embrionilor acestora și nu au prezentat observații suplimentare în această privință.

49. În consecință, Curtea va examina cererea numai din punctul de vedere al drepturilor prevăzute de art. 8.

II. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ART. 8 DIN CONVENȚIE

50. Reclamanții s-au plâns de faptul că, în ansamblu, comportamentul autorităților a constituit o ingerință disproporționată în viața lor privată și de familie, având în vedere că, timp de peste 6 ani, nu li s-a permis să își utilizeze embrionii pentru o nouă procedură de reproducere asistată și, prin urmare, au pierdut posibilitatea de a avea un alt copil. Aceștia au invocat art. 8 din Convenție, care se citește astfel:

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

A. Cu privire la admisibilitate

51. Guvernul a susținut de la bun început că statul nu poate fi considerat răspunzător pentru acțiuni săvârșite de persoane particulare, cum ar fi clinica S., și a invocat, în acest sens, hotărârea *Borghi împotriva Italiei* [(dec.), nr. 54767/00, CEDO 2002-V (extrase)] și *Kiratli împotriva Turciei* [(dec.), nr. 6497/04, 2 septembrie 2008]. Acesta a argumentat că reclamanții și clinica S. sunt singurii răspunzători pentru soarta embrionilor și faptul că utilizarea lor a fost imposibilă.

De asemenea, Guvernul a argumentat că, astfel cum s-a subliniat în încheierea din 29 noiembrie 2010, reclamanții ar fi putut introduce o acțiune civilă separată împotriva medicilor de la clinica S., pentru a solicita despăgubiri în temeiul dispozițiilor Codului civil privind răspunderea civilă delictuală, dar nu au procedat astfel.

52. Curtea reține că respectivul capăt de cerere al reclamanților se referă la refuzul diverselor instituții care au avut în custodie embrionii acestora de a le restitui respectivii embrioni, după confiscarea lor, deși restituirea fusese autorizată de către autoritățile judiciare.

Excepțiile preliminare ridicate de Guvern cu privire la faptul că cererea este incompatibilă *ratione personae*, precum și excepția acestuia privind neepuizarea căilor de atac interne trebuie, așadar, să fie respinse.

53. Curtea constată că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție. Observă, de asemenea, că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, trebuie să fie declarat admisibil.

B. Cu privire la fond

1. Observațiile părților

a) Reclamanții

54. Reclamanții s-au plâns că, începând din 2010, nu au fost în măsură să își utilizeze embrionii, depozitați succesiv la INML și spitalul P.S., în urma confiscării lor de către DIICOT, ceea ce i-a împiedicat să încerce să aibă un alt copil și a constituit o ingerință în dreptul lor la respectarea vieții private și de familie. Această ingerință nu a fost nici legală, nici proporțională cu scopul urmărit.

55. Reclamanții au subliniat că își depozitaseră embrionii în mod legal la clinica S., cu scopul de a-i transfera mamei pe viitor. Au ales clinica respectivă, deoarece medicul lor își desfășura activitatea la sediul acesteia. La vremea respectivă, reclamanții nu știau și nu aveau cum să știe că respectiva clinică S. nu primise acreditarea necesară, astfel cum s-a susținut ulterior. Clinica S. era bine cunoscută. Funcționa de aproape un deceniu, era amplasată în apropierea ANT, în centrul orașului, la mai puțin de 800 de metri de clădirea principală a Guvernului. La sediul acesteia existau un banner uriaș și semne clare, lucra în parteneriat cu alte unități medicale și medici autorizați, consacrați și bine-cunoscuți. În plus, clinica S. obținuse autorizația necesară pentru stocarea de material genetic.

56. Ingerința autorităților în viața lor privată și de familie nu era prevăzută de lege. În primul rând, decizia DIICOT de a depozita embrionii confiscați la INML, care nu deținea autorizația necesară pentru stocarea de material genetic, a fost nelegală.

În plus, nici refuzul ANT de a pune în executare decizia procurorului, prin care s-a dispus restituirea embrionilor, nici refuzul acesteia de a respecta decizia Curții Supreme de Justiție, prin care reclamanților li s-a permis să facă demersuri pentru transferul embrionilor la o clinică aleasă de ei, prin stabilirea unor condiții imposibile de îndeplinit, nu au avut niciun temei legal.

57. De asemenea, reclamanții s-au plâns de faptul că decizia DIICOT de transferare a embrionilor acestora de la INML la spitalul P.S. a fost luată fără informarea în prealabil sau consultarea acestora.

58. În plus, cerințele stabilite de noul custode legal, spitalul P.S., pentru a le permite reclamanților să își recupereze embrionii au fost imposibil de îndeplinit în practică și, în orice caz, nelegale.

59. Reclamanții au susținut, de asemenea, că nu au primit niciodată un răspuns oficial din partea DIICOT la solicitarea lor de a fi desemnați custozi ai propriilor embrioni. Aceștia le puteau fi transferați cu ușurință, fără a vătăma alți embrioni, deoarece erau depozitați în flacoane separate.

60. Reclamanții au susținut că toate actele sus-menționate au demonstrat o lipsă de coerență atât în ceea ce privește legislația internă, cât și în punerea în aplicare a acesteia de către autoritățile relevante ale statului.

61. Ca urmare a actelor respective, reclamanții au fost puși într-o situație în care nu au putut nici să își recupereze embrionii, nici să îi utilizeze.

De asemenea, situația trebuia să fie analizată în lumina faptului că starea de sănătate a doamnei Nedescu nu i-a permis să urmeze un alt tratament de stimulare, în vederea obținerii unor noi embrioni. Dacă embrionii nu ar mai fi viabili sau ar fi deteriorați, reclamanții ar pierde iremediabil orice șansă de a avea un alt copil.

În ansamblul lor, aspectele imputate constituiau o ingerință disproporționată în raport cu scopul urmărit.

62. În cele din urmă, reclamanții au subliniat importanța generală a cauzei lor, întrucât sute de alte familii care își depozitaseră embrionii la clinica S. erau într-o situație similară, aflându-se în imposibilitatea de a-i utiliza din cauza comportamentului autorităților.

b) Guvernul

63. Guvernul a făcut referire, în primul rând, la hotărârea în cauza *Knecht împotriva României* (nr. 10048/10, 2 octombrie 2012), care a avut ca obiect o plângere similară. Cererea a fost introdusă de doamna Knecht, ai cărei embrioni au fost depozitați în același container în care erau cei ai reclamanților. Curtea a constatat că, deși a existat o ingerință în dreptul reclamantei la respectarea vieții sale private, această ingerință a fost conformă cu cerințele art. 8 § 2. Guvernul a susținut că același raționament ar trebui să se aplice și în prezenta cauză.

64. Măsurile adoptate de autorități au urmărit scopul legitim de prevenire a criminalității, protejare a sănătății și apărarea drepturilor și libertăților altora. În speță, autoritățile române nu au depășit marja largă de apreciere de care beneficiază statul în materie de reproducere asistată.

În primul rând, confiscarea de către organele de urmărire penală a materialului genetic găsit la clinica S. a fost justificată și lipsită de arbitrar. Reclamanții au avut posibilitatea să solicite să li se restituie embrionii de la INML. În plus, refuzul acestuia de a restitui embrioni fără aprobarea ANT a fost conform cu reglementările interne.

În al doilea rând, Înalta Curte de Casație și Justiție a autorizat, la 20 decembrie 2011, transferul embrionilor la spitalul P.S., care fusese acreditat

să funcționeze ca bancă de material genetic. Condițiile stabilite de spitalul P.S. pentru a le permite reclamanților să își recupereze embrionii nu păreau nerezonabile, ținând seama de faptul că aceștia puteau utiliza embrionii doar într-un mod care nu încălca legislația națională sau normele administrative ale autorităților competente.

În plus, reclamanții nu și-au motivat afirmația potrivit căreia starea de sănătate a doamnei Nedescu a împiedicat-o să efectueze o altă procedură FIV în spitalul P.S .

2. Motivarea Curții

a) Cu privire la existența unei ingerințe în drepturile reclamanților protejate de art. 8

65. Curții i se solicită să stabilească, în primul rând, dacă faptele din prezenta cauză intră sub incidența drepturilor reclamanților garantate la art. 8 din Convenție.

(i) Principiile stabilite în jurisprudența Curții

66. Curtea reamintește principiile stabilite în jurisprudența sa cu privire la art. 8 din Convenție, cu atât mai mult cu cât acestea au fost reiterate în hotărârea pronunțată recent în cauza *Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* [(MC) nr. 25358/12, pct. 159-160, CEDO 2017]:

„159. Curtea reiterează faptul că noțiunea de «viață privată» în sensul art. 8 din Convenție este un concept larg care nu se pretează unei definiții exhaustive. Aceasta include integritatea fizică și psihologică a unei persoane (a se vedea *X și Y împotriva Țărilor de Jos*, 26 martie 1985, pct. 22, seria A nr. 91) și, într-o anumită măsură, dreptul de a stabili și dezvolta relații cu alte persoane (a se vedea *Niemietz împotriva Germaniei*, 16 decembrie 1992, pct. 29, seria A nr. 251-B). Poate să cuprindă uneori aspecte ale identității fizice și sociale a unui individ (a se vedea *Mikulic împotriva Croației*, nr. 53176/99, pct. 53, CEDO 2002-I). Noțiunea de viață privată înglobează, de asemenea, dreptul la „dezvoltare personală” sau dreptul la autodeterminare (a se vedea *Pretty împotriva Regatului Unit*, nr. 2346/02, pct. 61, CEDO 2002-III), precum și dreptul la respectarea deciziilor de a avea sau de a nu avea un copil [a se vedea *Evans împotriva Regatului Unit* (MC), nr. 6339/05, pct. 71, CEDO 2007-I, și *A, B și C împotriva Irlandei* (MC), nr. 25579/05, pct. 212, CEDO 2010].

160. În hotărârea pronunțată în cauza *Dickson împotriva Regatului Unit* [(MC), nr. 44362/04, pct. 66, CEDO 2007-V], privind refuzul de a le permite reclamanților – un deținut și soția acestuia – să recurgă la procedura inseminării artificiale, Curtea a concluzionat că era aplicabil art. 8, în sensul că refuzul în cauză de a permite recurgerea la inseminare artificială ținea de viața lor privată și de familie, precizând că aceste noțiuni includ dreptul la respectarea deciziei lor de a deveni părinți genetici. În cauza *S.H. și alții împotriva Austriei* [(MC), nr. 57813/00, pct. 82, CEDO 2011] – care avea ca obiect situația unor cupluri care doreau să aibă un copil utilizând gameți proveniți de la donatori – Curtea a hotărât că dreptul unui cuplu de a concepe un copil și de a face uz de reproducerea asistată medical în acest scop este, de asemenea, protejat prin art. 8, întrucât o astfel de alegere este o formă de exprimare a vieții private și de familie.”

67. În această cauză, Curtea a hotărât, de asemenea, că intenția reală a reclamanților de a deveni părinți, care presupunea că o mare parte a vieții lor se axa pe realizarea planului lor de a deveni părinți, pentru a iubi și crește un copil, era relevantă atât pentru dreptul lor la respectarea deciziei de a deveni părinți, cât și pentru dezvoltarea lor personală prin intermediul rolului de părinți, pe care doreau să și-l asume față de copil; Curtea a concluzionat că faptele cauzei intră sub incidența vieții private a reclamanților (*Paradiso și Campanelli*, citată anterior, pct. 163-164).

68. Curtea a hotărât, de asemenea, că posibilitatea reclamantei de a exercita o alegere conștientă și în cunoștință de cauză în ceea ce privește soarta embrionilor săi vizează un aspect intim al vieții sale personale și determină aplicarea art. 8 din Convenție, din perspectiva dreptului la respectarea vieții private [*Parrillo împotriva Italiei* (MC), nr. 46470/11, pct. 159, CEDO 2015].

69. În cele din urmă, în hotărârea în cauza *Vo împotriva Franței* (MC) (nr. 53924/00, CEDO 2004-VIII), Curtea a hotărât după cum urmează, în ceea ce privește natura unui embrion uman și gradul de protecție care trebuie să i se acorde:

„84. Curtea constată că, la nivel european, nu există un consens cu privire la natura și statutul embrionului și/sau fetusului (a se vedea supra, pct. 39-40), deși aceștia încep să beneficieze de o anumită protecție în lumina progreselor științifice și a potențialelor consecințele ale cercetării în domeniile ingineriei genetice, reproducerii asistate medical sau experimentelor pe embrioni. În cel mai bun caz, faptul că embrionul/fetusul aparține rasei umane poate fi considerat un numitor comun la nivelul statelor. Potențialul acestei ființe și capacitatea sa de a deveni o persoană [...] trebuie să fie protejate în numele demnității umane, fără a considera însă că această ființă este o „persoană” cu „dreptul la viață” în sensul art. 2.

[...]”

(ii) *Punerea în aplicare a principiilor sus-menționate în prezenta cauză*

70. În prezenta cauză, Curtea consideră că planul comun de a deveni părinți al reclamanților, care doresc să aibă un copil prin metoda reproducerii asistate, cu utilizarea propriilor embrioni, reprezintă un aspect intim al vieții lor private (a se vedea, de asemenea, *Knecht*, citată anterior, pct. 54).

71. Spre deosebire de reclamanta din cauza *Knecht*, Curtea constată că plângerea din prezenta cauză nu are ca obiect nici confiscarea unor embrioni, nici refuzul unei instanțe de a restitui embrionii unei clinici alese de reclamanți, având în vedere că autoritățile judiciare au permis o astfel de restituire (a se face comparația și deosebirea cu *Knecht*, citată anterior, pct. 57-62).

72. Plângerea formulată de reclamanți se referă la refuzul mai multor autorități administrative de a realiza efectiv transferul celorlalți embrioni care au fost creați în clinica S., în ciuda dispozițiilor emise de autoritățile judiciare, care i-a privat de posibilitatea de a avea un alt copil (a se vedea supra, pct. 8 și 50).

73. Curtea observă, în special, că, ulterior confiscării și depozitării embrionilor la INML, reclamanții au încercat în numeroase rânduri să îi recupereze, dar fără succes, de fiecare dată. La 21 iulie 2010, INML, unde au fost depozitați embrionii prima dată, a refuzat să le permită reclamanților să îi recupereze (a se vedea supra, pct. 14). La 13 decembrie 2010, ANT a notificat reclamanții cu privire la refuzul său de a permite recuperarea embrionilor (supra, pct. 21). La 22 martie 2011, Curtea de Apel București a refuzat să permită recuperarea embrionilor prin transferarea acestora la o clinică aleasă de reclamanți (supra, pct. 23). În cele din urmă, spitalul P.S., noul custode al embrionilor, desemnat la 26 martie 2011, a refuzat să permită recuperarea dispusă de DIICOT, prin care s-ar fi pus în aplicare decizia Înaltei Curți de Casație din 20 decembrie 2011 (a se vedea supra, pct. 26), deoarece, de fiecare dată, acesta a stabilit o serie de condiții diferite pentru recuperarea embrionilor și transferarea lor către doamna Nedescu. La 27 septembrie 2012, condiția stabilită de către spital a fost prezența unui reprezentant al ANT și a embriologului de la clinica S.; la 1 noiembrie 2012, spitalul a afirmat că sunt necesare o autorizație din partea ANT și prezența unui embriolog acreditat, precum și un container special; la 12 noiembrie 2012, spitalul i-a informat pe reclamanți că refuză să transfere embrionii doamnei Nedescu; iar la 7 ianuarie 2013, a informat Guvernul că embrionii pot fi recuperați numai cu aprobare prealabilă din partea ANT, fiind necesară, de asemenea, prezența unui embriolog de la clinica S. și a unui reprezentant al DIICOT (a se vedea supra, pct. 26-29).

74. Cererea reclamanților de a fi desemnați custozi ai propriilor embrioni a fost, de asemenea, respinsă la 18 aprilie 2013 (a se vedea supra, pct. 32).

75. Având în vedere considerațiile de mai sus, Curtea constată că împiedicarea reclamanților să își recupereze embrionii, astfel cum a dispus Înalta Curte de Casație și Justiție, a constituit o ingerință în dreptul la respectarea vieții lor private.

b) Respectarea art. 8 § 2

76. O astfel de ingerință este contrară art. 8, cu excepția cazului în care este „prevăzută de lege”, urmărește unul sau mai multe dintre scopurile legitime enumerate la art. 8 § 2 și este „necesară într-o societate democratică” [a se vedea, printre multe alte hotărâri, *Campbell împotriva Regatului Unit*, 25 martie 1992, seria A nr. 233, pct. 34; *Enea împotriva Italiei* (MC), nr. 74912/01, pct. 140, CEDO 2009; și *Roman Zakharov împotriva Rusiei* (MC), nr. 47143/06, pct. 227, CEDO 2015].

77. Curtea reiterează faptul că formularea „prevăzută de lege” impune ca măsura în litigiu să aibă un temei în dreptul intern și să fie compatibilă cu statul de drept, fapt menționat în mod expres în preambulul Convenției și inerent obiectului și scopului art. 8. Legislația trebuie să fie accesibilă și previzibilă în mod adecvat, adică formulată cu suficientă precizie pentru a-i permite persoanei – dacă este necesar, cu o consiliere adecvată – să își

ajusteze conduita [a se vedea, printre multe alte hotărâri, *Rotaru împotriva României* (MC), nr. 28341/95, pct. 52, CEDO 2000-V S. și *Marper împotriva Regatului Unit* (MC), nr. 30562/04 și 30566/04, pct. 95, CEDO 2008]. Cerința de previzibilitate presupune, de asemenea, să li se ofere persoanelor indicii adecvate privind circumstanțele și condițiile în care autoritățile au dreptul să recurgă la măsuri care le afectează drepturile în temeiul Convenției [a se vedea *Fernández Martínez împotriva Spaniei* (MC), nr. 56030/07, pct. 117, CEDO 2014 (extrase)].

78. Curtea trebuie, așadar, să stabilească dacă acțiunile sau omisiunile diferitelor instituții în cauză, care au constituit ingerințe în viața privată a reclamanților, au fost conforme cu cerința de legalitate prevăzută la art. 8 § 2, astfel cum este expusă mai sus.

79. În această privință, Curtea observă, în primul rând, că Guvernul nu a invocat nicio dispoziție legală specifică pentru a-și susține argumentul potrivit căruia ingerința în cauză era prevăzută de lege.

Prin urmare, Curtea va evalua legalitatea ingerinței ținând seama de informațiile de care dispune, în special de raționamentul instanțelor naționale și al altor instituții implicate.

80. Restituirea embrionilor sau transferul lor la o clinică aleasă de reclamanți au fost permise în mod direct de către autoritățile judiciare: la 30 martie 2010 de către DIICOT, care luase inițial măsura confiscării (a se vedea supra, pct. 13), și, la 20 decembrie 2011, de către Înalta Curte de Casație și Justiție (a se vedea supra, pct. 26). Deși confiscarea embrionilor, care nu face obiectul plângerii în speță, pare să fi fost întemeiată pe art. 163 Cod de procedură penală, având în vedere procesul penal împotriva clinicii S. (a se vedea supra, pct. 40), nici depozitarea ulterioară a embrionilor la INML, în cadrul procesului penal, nici condițiile impuse pentru recuperarea lor fie de la INML, fie de la noul custode desemnat, nu par să fi avut un temei clar în dreptul național.

81. Curtea ia act de dispozițiile care reglementează depozitarea și utilizarea materialului genetic (a se vedea supra, pct. 34-36 și 38), care au fost invocate, în mod direct sau indirect, de unele dintre autorități și instituții, atunci când acestea au refuzat să pună în aplicare deciziile autorităților judiciare prin care s-a dispus încetarea măsurii confiscării și restituirea embrionilor și atunci când au stabilit condiții suplimentare pentru punerea în aplicare a acestor decizii (a se vedea pct. 21, 23 și 31).

82. În continuare, reține că, în ciuda acestor dispoziții, diversele instituții implicate nu au fost de acord cu privire la condițiile în care putea fi pus în aplicare ordinul DIICOT de restituire a embrionilor. Unul dintre aspectele asupra cărora nu au căzut de acord a fost necesitatea unei aprobări prealabile din partea ANT: INML, curtea de apel și spitalul P.S. au considerat că este necesară aprobarea ANT (a se vedea supra, pct. 14, 23, 29 și 31), în vreme ce DIICOT nu a avut aceeași opinie. În schimb, Înalta Curte a constatat

nelegalitatea cerinței privind obținerea unei astfel de aprobări (a se vedea supra, pct. 13, 26 și 27).

În plus, noul custode, spitalul P.S., a susținut în mod repetat că depozitarea embrionilor la INML de către DIICOT este nelegală, întrucât INML nu era acreditată să funcționeze ca bancă de material genetic. Acesta a considerat, de asemenea, că embrionii fuseseră mutați de la INML la spital cu încălcarea cerințelor legale pentru un astfel de transfer.

83. În cele din urmă, Curtea nu poate ignora faptul că spitalul P.S. a considerat că deficiențele din cadrul procedurilor legale, legate de depozitarea, transportul și manipularea embrionilor au fost de așa natură încât părea imposibil să fie identificați cu certitudine embrionii care aparțineau reclamanților. De asemenea, acesta a declarat că putea doar să depoziteze embrionii, dar nu putea să efectueze nicio altă procedură legată de aceștia (a se vedea supra, pct. 31).

84. Având în vedere aspectele de mai sus, Curtea constată că maniera în care autoritățile judiciare și administrative implicate au pus în aplicare și au interpretat dispozițiile legale relevante referitoare la confiscarea, depozitarea ulterioară confiscării și restituirea embrionilor reclamanților a fost incoerentă și, prin urmare, i-a lipsit previzibilitatea necesară.

85. În concluzie, Curtea constată că ingerința în dreptul reclamanților la respectarea vieții lor private nu era prevăzută de lege, în sensul art. 8 § 2 din Convenție.

86. În aceste condiții, Curtea nu are obligația de a stabili dacă ingerința respectivă a urmărit un scop legitim și, în cazul unui răspuns afirmativ, dacă a fost proporțională cu scopul urmărit.

87. În consecință, a fost încălcat art. 8 din Convenție.

III. CU PRIVIRE LA APLICAREA ART. 41 DIN CONVENȚIE

88. Art. 41 din Convenție prevede:

„În cazul în care Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciu

89. Reclamanții au solicitat 50 000 de euro (EUR) cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral. Aceștia au susținut că, din cauza ingerinței autorităților în dreptul la respectarea vieții lor private, au pierdut șansa de a avea un al doilea copil și, prin urmare, au suferit un stres, sentimente de umilire și frustrare, care au fost agravate de caracterul nelegal al ingerințelor.

90. Guvernul a contestat pretenția reclamanților.

91. Curtea consideră că reclamanții trebuie să fi suferit un prejudiciu moral care nu poate fi compensat prin simpla constatare a unei încălcări. Având în vedere natura încălcării constatate (a se vedea supra, pct. 84), și pronunțându-se în echitate, Curtea acordă reclamanților suma de 7 000 EUR în solidar, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciul moral.

B. Cheltuieli de judecată

92. Reclamanții au solicitat, de asemenea, suma de 5 580 EUR pentru cheltuielile de judecată suportate atât la nivel intern, cât și în cadrul procedurii în fața Curții, dorind ca aceasta să fie plătită direct reprezentantului lor. Au fost prezentate un contract de asistență juridică și un document detaliat în care sunt indicate o taxă de 80 de euro pe oră, date precise și numărul total de ore lucrate pentru pregătirea cauzei.

93. Reprezentantul reclamanților a susținut că numărul de ore lucrate pentru pregătirea cauzei nu este excesiv și este justificat de complexitatea și natura detaliată ale cauzei. Numărul de ore lucrate este, de asemenea, justificat de încercările repetate de a obține informații privind evoluțiile de la nivel intern, pe fondul lipsei de coerență a reacțiilor autorităților. În ceea ce privește onorariul orar, reprezentantul a susținut că acesta este cu mult sub media celor percepute în mod normal de firmele de avocatură în București, adică 200 EUR pe oră.

94. Guvernul a ridicat obiecții în acest sens, susținând că suma solicitată este excesivă. Acesta a subliniat, de asemenea, că reclamanților li s-a acordat deja suma de 4 000 RON (aproximativ 880 EUR), care acoperă cheltuielile efectuate în fața instanțelor naționale (a se vedea supra, pct. 26).

95. Curtea reiterează faptul că, pentru rambursarea cheltuielilor de judecată, în temeiul art. 41, trebuie să se stabilească caracterul real, necesar și rezonabil al acestora [a se vedea, de exemplu, *Nilsen și Johnsen împotriva Norvegiei* (MC), nr. 23118/93, pct. 62, CEDO 1999-VIII, și *Boicenco împotriva Moldovei*, nr. 41088/05, pct. 176, 11 iulie 2006]. În conformitate cu art. 60 alin. (2) din Regulamentul Curții, pretențiile trebuie să fie însoțite de documentele justificative detaliate; în caz contrar, Curtea le poate respinge, în tot sau în parte.

96. În speță, Curtea constată că reclamanții și-au formulat pretențiile în mod precis și detaliat. Ținând seama de documentele de care dispune și de criteriile menționate anterior, pe care le consideră îndeplinite în speță, Curtea apreciază că este rezonabil să acorde suma de 4 700 EUR pentru cheltuielile de judecată efectuate în cadrul procedurii în fața Curții, plus orice sumă ce poate fi datorată de reclamanți cu titlu de impozit, sumă care trebuie plătită reprezentantului reclamanților.

C. Dobânzi moratorii

97. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal, practică de Banca Centrală Europeană, majorată cu trei puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE, CURTEA, ÎN UNANIMITATE,

1. *Declară* cererea admisibilă;
2. *Hotărăște* că a fost încălcat art. 8 din Convenție;
3. *Hotărăște*
  - a) că statul pârât trebuie să plătească reclamanților, în solidar, în termen de trei luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 § 2 din Convenție, următoarele sume, care trebuie convertite în moneda națională a statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății:
    - (i) 7 000 EUR (șapte mii de euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciul moral;
    - (ii) 4 700 EUR (patru mii șapte sute de euro), plus orice sumă care poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru cheltuieli de judecată, care trebuie plătită reprezentantului reclamanților;
  - b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, această sumă trebuie majorată cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;
4. *Respinge* cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

Redactată în limba engleză, apoi comunicată în scris la 16 ianuarie 2018, în temeiul art. 77 alin. (2) și art. 77 alin. (3) din Regulamentul Curții.

Marialena Tsirli
Grefier

Ganna Yudkivska
Președinte